

Oslos hemlöshet redan halverad. Helsingfors och Stockholm hakar på.

Leif Stenberg

”Den tveksamma välfärden”.

Nordisk konferens om hemlöshet

15-16 november. Ersta diakoni, Stockholm

150 forskare, sjuksköterskor, uppsökare, läkare, diakoner samt en man och en kvinna som just nu bor på Erstabacken för att få vård och levit stora delar av sina liv som hemlösa. Sorlet står högt i tak när jag kommer dit konferensens första morgon.

Den första nordiska konferensen på flera decennier för att utbyta erfarenheter om hemlöshet med deltagare från Norge, Finland, Island, Danmark och Sverige. För att vidga vyerna än mer deltar även några forskare och läkare från USA och Canada.

Flera av oss har på olika sätt sysslat med hemlöshet sedan 80-talet eller än längre bak i tiden. Återseendet är ofta kärt. Det är åtta år sedan jag mötte Lennart Eld vid Frälsningsarméns Härbärke i Midsommarkransen. Den gången sågs vi för att han skulle hjälpa mig att identifiera 20 hemlösa som var med i en dokumentärfilm jag gjort tio år tidigare. Efter några dygn var samtliga lokaliserade - fler än så var de inte - en var död, en var förhoppningsvis på väg tillbaka till ett värdigare liv. Efter tio år levde 18 av dem kvar i sina undermåliga liv som hemlösa runt om i Stockholm. En av

dem bodde just då på Lennarts logement.

Egentligen hade vi tänkt oss filma från logementet till den nya dokumentären. Etiskt var det tveksamt eftersom flertalet besökare levde i psykotiska tillstånd, mitt i schizofrenin, många var ovanpå allt annat påverkade av droger och höga som hus. En stor del levde i tillstånd som var livshotande. Vad samhället hade att erbjuda var en natt på ett logement där 20 människor skulle dela rum. Det fick räcka med att vi filmade lokalerna när de var tomma och Lennart beskrev de hemlösas tillstånd.

Och hur ser det ut idag? Lennart svarade:

- Ingen av de 20 som bodde hos oss nätterna du var på besök lever idag. Alla är döda.

Under de två dagarna bytte de flesta av oss adresser, inte minst med människorna från Helsingfors, Köpenhamn och Oslo. Det skapades nya nätverk. Forskarna från USA och Canada gav seminarier om Street Medicine Network och Shelterbased managed alcohol administration to chronically homeless people addicted to alcohol. Det senare utspelar sig i Ottawa där

stadens allra mest utslagna, som varit alkoholmissbrukare i decennier, erbjuds att bo bra med tillgång till alkohol som tillhandahålls av samhället.

De lever inte kvar på gatorna. Polisens och sjukvårdens insatser för att omhänderta dem, där de varit stor-konsumenter, upphör i stort sett. Hela tiden erbjuds de möjligheten att börja behandling för att minska missbruket. Det visar sig att när människor får en bostad minskar missbruket, deras livskvalitet förbättras och möjligheterna till bättre liv ökar. Verksamheten påminner om Basboendet i Stockholm, med skillnaden att där håller inte samhället med alkohol.

Temat att hemlösa behöver bo bra för att kunna börja en framgångsrik rehabilitering eller habilitering återkom flera gånger under seminarierna. Den vägen ger bättre resultat än att göra tvärtom, där hemlösa under sina liv på gatorna först ska bli av med missbruket för att därefter kvalificera sig för ett hem och vård för sina skador.

Allt är verkligen inte svart. Kirsti Poutiainen, diakon i Helsingfors, berättade att i Finland är den bestämda och seriösa avsikten att halvera antalet hemlösa, idag dryga 7 000, till hälften 2011 och att den ska upphöra 2015. Sådant handlar om politisk vilja som ska resultera i att alla hemlösa får en egen bostad, stödpengar, att alla i värdkedjan ska samarbeta och att forskningen är med och dokumenterar de goda lösningarna.

”Politisk vilja” var rubriken för en workshop, varje dag pågick fyra sådana parallellt. Där berättade Lars-Erik Olsson, prefekt vid Ersta Skön-

dal högskola, att under hundra år har välgörenhetsorganisationerna i Stockholm bedrivit verksamhet för hemlösa människor. Metoderna man använt ter sig över tid likadana, man har erbjudit logement för övernattnings och olika former av soppkök. Någon förbättring så att antalet hemlösa minskar eller att deras livssituationer förbättrats går inte att visa.

Samma sak gäller för den offentliga sektorn, som under de senaste 50 åren arbetat med socialtjänst, missbruksvård, psykiatri och allt övrigt för att minska hemlösheten. Inte heller där går det att visa på några goda resultat så att hemlösheten i samhället minskar.

Enligt Lars-Erik Olsson kostar hemlösheten i Stockholm, lågt räknat, 500 miljoner kronor varje år. Det är högst troligt att summan går att fördubbla utan att den rymmer överdrifter. Ändå fortsätter hemlösheten att vara ett problem.

Vad sker då med den politiska viljan? Lars-Erik Olsson sätter tummen på en öm punkt. Resurserna finns, men de är felaktigt uppboundna. En övernattningsplats på ett logement är långtifrån gratis, särskilt inte i ett längre perspektiv när den enskilde fortsätter att vara hemlös. Han pekar på bristen på bostäder, vilket är en förutsättning för att minska hemlösheten. Den som saknar bostad kan vare sig arbeta eller vårda sina sjukdomar och skador.

Under samma tema ”Politisk vilja” visade Ole B Hovind, Dr vid Frälsningsarméns gatuhospital i Oslo, hur man där halverade hemlösheten från 2500 år 1996 till drygt 1200 i början

av 2006. Samhället erbjöd bostäder till hemlösa. Genom lån och andra ekonomiska tillskott kunde de flytta in. Samtidig samordnade man vård och tillsyn så att de utgjorde en sammanhängande kedja. Men det räcker inte, man måste även stoppa nyrekryteringen.

Från Umeå berättades hur kommunen i samarbete med folktandvården följer tandvårdslagen och erbjuder stadens närmare 200 hemlösa tandvård som början på en rehabilitering eller habilitering. Det är inget projekt utan en pågående process som kompletteras med övrig vård så att man också följer Hälso- och sjukvårdslagen och ingår i en kedja som även rymmer bostäder.

Det finns alternativ till det som sker bland Stockholms hemlösa, där omkring hälften är psykiatrins patienter. I Skellefteå har kommunen erbjudit närmare 400 av psykiatrins patienter både goda bostäder och riktiga jobb. Ingen är hemlös. När människor är behövda och ingår i en gemenskap förbättras deras hälsa lika dramatiskt som vårdbehovet minskar. Där förverkligas den svenska psykiatrireformen.

Socialborgarrådet i Stockholm, Ulf Kristersson, deltog vid workshoppen ”Politisk vilja”. Veckan därpå gick han ut i en debattartikel i Dagens Nyheter och förklarade att även Stockholm, genom ett tiopunktsprogram, ska införa målet att halvera hemlösheten på fem år och att helt avskaffa den på tio. Bland annat ska man införa nya jourplatser för de unga - istället för skadliga logement – satsa mer på uppsökande arbete, starta en

”hemlöshetsklirik” tillsammans med landstinget för att hålla ihop hela vårdkedjan, man ska driva frågan att regeringen lagstiftar om tvångsvård för psykiskt sjuka hemlösa och inleda ett internationellt samarbete med andra föregångsländer.

Vid en workshop ”Forskning om hemlösa människor – vad är gjort och vad bör göras?” frågade man sig vad det är som producerar hemlöshet. Svaret är naturligtvis komplext. Jan Halldin, socialmedicinare vid Karolinska institutet i Stockholm, menade att det är viktigt att undersöka konsekvenserna av politiska beslut. Påverkas hemlösheten när psykiatrin i Stockholm tvingats spara pengar? Vad sker med hemlösheten när hyreslägenheterna blir färre och man ska äga sin bostadsrätt? Hur går det för hemlösa när allt mer av sjukvården privatiseras? Vad för slags vård kommer de att få? Vilket ansvar har samhället när en sjättedel av de hemlösa kvinnorna i Stockholm har diagnosen schizofreni? Även här redovisades forskning som visar att när hemlösa får ett boende blir det enklare att därefter börja lösa problem och vårdbehov.

När workshoppen ”Harm reduction” redovisade sitt arbete fanns bägge sidor med. En nödvändig och kontroversiell diskussion i Sverige, där det finns många erfarenheter att lära av från övriga Europa, Danmark och nu även Sverige, inte minst från sprututbytesprojektet i Skåne.

Under konferensen ställdes de viktiga frågorna, på många av dem fanns svar som angav en allt tydligare färdriktning, inte minst var det möjligt att börja ge svaren genom att utbyta erfa-

renheter mellan de nordiska länderna. Viktiga samtal om att komma tillrätta med hemlösheten startades och det skapades ett nytt nätverk i Norden så att deltagarna kan fortsätta föra dem.

Och kanske viktigast av allt – det blir en fortsättning. Konferensen avslutades med att årets arrangörer, genom Christel Lundh och Ebbe Lindström vid Ersta diakoni, överlämnade en stafettpinne till de danska deltagarna. I början av 2009 kommer alla att ses i Köpenhamn.